

*Бойчук Н. В.,**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри практики англійської мови**Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка**Рудевич М. Р.,**магістр кафедри практики англійської мови**Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРЕНТЕТИЧНИХ ВНЕСЕНЬ У КОРОТКОМУ ОПОВІДАННІ РОБЛІ ВІЛСОНА «ЗЛОДІЙ»

Анотація. У статті проаналізовано особливості функціонування парентетичних текстових внесень у коротких англійських оповіданнях. Проведене дослідження дозволяє нам стверджувати, що парентетичні конструкції доповнюють семантику основного повідомлення, пояснюючи, уточнюючи та розширюючи його зміст, а також репрезентують авторську модальність та особливості лінгвостилю автора. Парентетичні текстові внесень розширюють семантичне навантаження думки, розкриваючи приховану інформацію, яка є важливою для комплексної інтерпретації художнього тексту загалом та коротких оповідань зокрема. Виходячи з прагматичної спрямованості текстових внесень, тобто орієнтації парентетичних внесень на читача, висловлено припущення, що ці текстові елементи виконують у художньому тексті регулятивну функцію та вказують на присутність читача у ньому.

У процесі дослідження з'ясовано, що у коротких оповіданнях Р. Вілсона переважають парентетичні конструкції, виражені простими реченнями, які вставлені всередину основного речення і на письмі виділяються тире, дужками або комами. Також автор активно використовує текстові вставлення прямої мови у формі питальних та розповідних речень. Дане дослідження засвідчило певну розбіжність між сферою локалізації та сферою функціонування різних парентетичних конструкцій у коротких англійських оповіданнях. Загалом парентетичні текстові внесень логічно структурують зміст висловлювання, пов'язують думки головного героя у структурно-семантичне ціле, допомагають розкрити психологічний стан героїв твору, пояснити мотивацію їхніх вчинків та охарактеризувати їхнє ставлення до себе та оточення, формуючи таким чином індивідуальний стиль автора. Аналіз особливостей вживання парентетичних конструкцій у коротких оповіданнях значно розширює загальнотеоретичні уявлення про явище парентез, оскільки у художньому літературному дискурсі парентетичні конструкції постають як специфічні, дещо ізольовані текстові елементи та несуть певне експресивно-емоційне навантаження.

Ключові слова: парентетична конструкція, коротке оповідання, текстові внесень, текстотворення, літературний дискурс.

Постановка проблеми та новизна дослідження. На даному етапі лінгвістичних досліджень тексту зростає інтерес до його прагматичного аспекту, що втілює орієнтацію художнього тексту на гіпотетичного адресата. Аналіз парентетичних елементів як

функціонально цінних текстових одиниць є доцільним, оскільки вони створюють певні умови для успішного діалогу між автором та читачем за допомогою тексту та допомагають читачеві обрати певну спрямованість у тлумаченні тексту. **Новизна** дослідження полягає у тому, що воно виконане на сучасному мовному матеріалі, який раніше не вивчався з точки зору текстової цінності парентез, а також функціональних та текстових кореляцій парентез при описі механізму текстотворення в цілому. Зокрема, з розвитком текстового підходу було виявлено розбіжність між сферою локалізації, тобто власне матрицею, та сферою функціонування парентетичних внесень у коротких англійських оповіданнях. Ці зміни вплинули на статус текстових парентез, які є важливими елементами комплексного аналізу та інтерпретації художнього тексту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Семантико-стилістичні та структурні особливості парентетичних елементів традиційно привертала увагу багатьох мовознавців, серед яких І. Волощук, П. Дудик, А. Загнітко, Л. Кадомцева, І. Завальнюк, А. Мецлер [1; 2]. Раніше парентеза в основному досліджувалася з точки зору синтаксичного підходу. Підтвердження цього знаходимо у працях Н. Головаченко, І. Вихованець, Н. Гуйванюк, котрі досліджували парентетичні елементи як граматичне явище, обмежене реченням (структурно-семантичний підхід) або як один зі способів експресивного синтаксису (функціонально-стилістичний підхід) [3; 4]. У процесі розвитку лінгвістики тексту виробилася нова тенденція до вивчення парентетичних конструкцій, а саме текстовий підхід. Відповідно до нього парентези були проаналізовані у ширшому контексті як одиниці текстової структури (О. Бунь, І. Іноземцева та інші) [5; 6]. Незважаючи на значну кількість досліджень особливостей парентетичних внесень, їхнє функціонування у коротких англійських оповіданнях є недостатньо вивченим.

Метою статті є аналіз функціонування парентетичних конструкцій у сучасних англійських коротких оповіданнях.

Виклад основного матеріалу. Вивчення прагматичних особливостей текстових вставок, що функціонують у коротких оповіданнях, сприяв зміщенню акценту у напрямі прагматичного аспекту функціонування мови. Отже, як наслідок, відправною точкою аналізу стала реакція адресата та вплив на нього. Художній текст аналізується у процесі його інтерпретації у свідомості читача. Саме тому дослідження текстових внесень як особливого типу функціональних елементів є важливим для

розуміння механізмів формування, сприйняття та інтерпретації тексту. Парентетичні конструкції трактуються нами як текстові внесення, які є формально не пов'язаними з жодним із членів речення, характеризуються певною інтонацією, особливостями вживання (виділення дужками, тире тощо на письмі) та певними семантичними ознаками та використовуються з метою активізації уваги адресата. Варто зауважити, що вітчизняні дослідники, на відміну від зарубіжних, розрізняють терміни «вставні» та «вставлені» конструкції. У визначенні К. Шульжук простежується чітке розмежування цих двох понять: «На відміну від вставних слів, словосполучень і речень, що виражають суб'єктивне ставлення того, хто говорить, до висловленої ним думки, вставлені слова, словосполучення й речення виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які доповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формулювання думки» [7, с. 169].

Лінгвістичні особливості текстових внесень у художньому тексті визначають поняття матриці. У сучасних дослідженнях матриця трактується як «рамка» парентези або головне висловлювання, що містить парентетичну конструкцію. Матриця речення є «найменшою комунікативною одиницею, закінченою інтонаційно та за змістом, та характеризується своєю граматичною та смисловою структурою» [8, с. 90]. За О. Бондарко, це стосується парентетичної вставки з точки зору її локалізації та функціонування [9, с. 14]. Сфера локалізації мовних одиниць є контекстним обмеженням, завдяки якому та у взаємодії з яким досліджувані одиниці можуть актуалізуватися та реалізувати свої функції. З точки зору текстового підходу поняття матриці включає не лише речення, але й будь-який контекст, що включає парентетичне внесення. У процесі дослідження ми спостерігали спостерігати певну розбіжність між сферою локалізації та сферою функціонування різних парентетичних конструкцій. У парентезі речень сфера локалізації збігається зі сферою функціонування. Але цього не можна сказати про текстову парентезу. У випадку з парентезою тексту сфера локалізації не завжди обмежується межами речень, тобто мікроконтекстом. Вона може бути розширена до макроконтексту (абзацу або кількох абзаців). Але навіть у тому разі, коли парентези локалізовані в реченні, вони вважаються текстовими елементами. Отже, сферою функціонування парентези є текст загалом [5, с. 17-19].

Оскільки сфера локалізації текстових елементів не є сталою, а сфера функціонування є відносно ширшою, ми можемо стверджувати, що не лише парентези можуть бути текстовими внесеннями, які є дещо ширшим поняттям. До текстових внесень належать: а) власне парентетичні елементи та конструкції; б) будь-який інший елемент, який бере участь у створенні додаткового рівня змісту і який виділяється в межах речення чи абзацу. Беручи до уваги той факт, що розповідь автора в художньому тексті може бути перервана прикладами прямої мови без лапок чи непрямой прямої мови персонажів, що створює додатковий рівень змісту, ми також розглядаємо ці елементи як текстові внесення. Критерії ідентифікації текстових внесень у художньому тексті базуються на встановленні певної кореляції між формою та змістом. Коли ми переходимо від форми до змісту художнього тексту, ізолюючи внесення тексту, виникають два запитання: чи можна трактувати цей текстовий елемент як парентезу в реченні, абзаці чи комплексі абзаців і чи бере цей текстовий елемент участь у створенні додатко-

вого змісту в художньому тексті. Якщо текстовий елемент формально є парентезою і створює додатковий рівень змісту в тексті, тоді він вважається текстовим внесенням. В іншому разі, коли ми переходимо від змісту до форми художнього тексту, ізолюючи текстове внесення, процедура зворотна: спочатку ми повинні проаналізувати, чи створює цей текстовий елемент додаткове семантичне навантаження, а потім ми аналізуємо ознаку (формальна або семантична) ізоляції цього текстового елемента в контексті. Якщо всі умови, котрі зазначені вище, збережені, тоді цей текстовий елемент вважається текстовим внесенням [5, с. 20].

Ми проаналізували особливості функціонування парентетичних текстових внесень на прикладі короткого оповідання «Злодій» Роблі Вілсона («Thief» by Robley Wilson). У ньому розповідається про молодого чоловіка, обдуреного спокусливою темноволосою жінкою. Вона вкрала у нього гаманець, і, коли їй наказали повернути крадене, жінка підкинула йому чужий гаманець. Ми простежуємо використання автором низки здебільшого формально ізольованих парентетичних текстових елементів, які виходять за межі усталених синтаксичних зв'язків. На відміну від основного змісту, де є виклад послідовності подій (зустріч в аеропорту, знайомство в барі, розмова в залі аеропорту, зустріч із поліцією), додатковий рівень змісту (захоплення красивою темноволосою жінкою, зникнення гаманця, викриття злодія, переслідування вродливої брюнетки тощо) стосується уточнюючих, оцінно-емоційних пояснень, за допомогою яких автор апелює до комунікативних інтенцій адресата.

Текстові внесення у коротких оповіданнях Роблі Вілсона переважно знаходяться всередині речень, адже вони є їхньою своєрідною надбудовою.

The man gives up looking at the woman - he thinks she may be about twenty five - and buys a round-trip, coach class ticket to an eastern city [10, с.34].

But in the meantime he will have to do something about the lost cards - call home, have his wife get numbers of the top desk drawer, phone the card companies - so difficult a process, the whole thing suffocating [10, с.34].

Створюючи додатковий рівень змісту, ці текстові внесення допомагають, ніби випадково, змалювати образ героїні, надають додаткову інформацію про її зовнішній вигляд та окреслюють ймовірні шляхи виходу із ситуації, що виникла. Наприклад, згадана вище парентеза речення (*he thinks twenty-five*) (*він вважає, що їй двадцять п'ять*) розкриває послідовний опис подій в аеропорту (розмова героя з клерком) передає думки героя про вік жінки, яка привабила його увагу. В іншому випадку парентетична конструкція *call home,.... companies* (*зателефонувати додому, компаніям*), яка є формально відокремленою у реченні, семантично розширює сферу своєї локалізації, оскільки ця парентеза дає можливу відповідь на питання, з якого починається абзац *What is he to do?* (*Що йому робити?*), але одночасно співвідноситься з риторичним запитанням, яке закінчує абзац *What is he to do?*

Також знаходимо приклади парентетичних конструкцій в абзацах:

He is trying to decide if he should save time by talking to a guard < > (Ebony-Tressed Thief, the newspaper will say) - She seems engrossed in book < > A seat beside her is empty, and the man occupies it [10, с.34]. Парентетичне внесення (*Ebony-Tressed .. say*) імітує заголовок газети і з'являється, коли історія наближа-

ється до завершення: герой уже з'ясував, хто вчинив крадіжку. Ця парентеза має на меті привернути увагу читача до зовнішності героїні, змальованої на початку розповіді, та вказує на її участь у злочині.

Вставлені парентетичні конструкції, як правило, виражені простими реченнями і приєднуються за допомогою сполучникового чи безсполучникового зв'язку:

And her blush was not shyness but the anxiety of being caught that was just disturbing of all [10, с.34].

Текстове внесення надає читачеві додаткову інформацію про суперечливі почуття героя після того, коли він з'ясував, хто злодій. Відчай обдуреного чоловіка важливий не лише для цієї окремої ситуації, а й для зображення психологічної картини історії (обдурений чоловік повністю відмовився від надії на ближче знайомство з привабливою темноволосою злочинницею);

The man is at the counter with his magazine, but when he reaches into his back pocket for his wallet the pocket is empty. <...> Where could I have lost it? - he thinks, his mind begins enumerating <...> The girl who was so near to me he thinks - and all at once he understood that she has picked his pocket [10, с.36].

Пунктуаційно текстове внесення відокремлюються тире чи дужками, але у будь-якому разі вони доповнюють зміст основного речення. Текстові елементи *Where could I have lost it?* та *The girl who was so near to me* є прикладом прямої мови героя і розширюють емоційний діапазон думок головного героя. Він розмірковує, де міг втратити гаманець *Where could I have lost it?*, потім йому приходиться у голову, що хтось міг його вкрасти, і нарешті він пригадує, хто був близько біля нього. Серед цих людей постає фігура жінки, яка йому так сподобалася *The girl who was so near to me*. У своїх міркуваннях герой доходить висновку, що це вона вкрала його гаманець. Такий кінець важливий не лише для цього певного абзацу (сфера локалізації згаданого текстового елемента), але й для історії загалом. *It occurs to the man he cannot even prove his own identity to the policeman* [10, с. 37]. Це текстове внесення увінчує неприємний випадок пограбування, забезпечуючи детективне забарвлення історії до самого кінця. У мікроабзаці міститься парадоксальний висновок, до якого обдурений герой приходиться у своїх роздумах. Залишений із чужим гаманцем, який спокуслива жінка підкинула йому, він не може довести, що не був причетний до злочину.

First: Find a policeman, tell what has happened <...> Damned deceitful creatures, He will spare the policeman the details - just tell what she has done, what is in the wallet <...> He will probably never see his wallet again [10, с. 36].

Локалізуючись у фінальній частині параграфу, цей текстовий елемент допомагає створити додатковий рівень змісту, що окреслює вірогідний розвиток подій у перспективі, і пов'язаний із правопорушенням (а саме фактом, що герой ніколи не побачить свого гаманця). На відміну від оптимістичного викладу подій у матриці *Find a policeman, tell what has happened*, наведене парентетичне внесення відображає песимістичне ставлення оповідача до виходу з неприємної ситуації. Це спричиняє зміну настрою історії з оптимістичного на песимістичний та посилює внутрішньотекстову напругу між основним та додатковим рівнями змісту. Усі наведені вище приклади вказують на те, що парентетичні конструкції роблять текст більш живим та цікавішим для сприйняття.

Висновки. Парентетичні внесення доповнюють інформацію оповідання, переадресовуючи читача до раніше відомих

подій, і таким чином реалізуються функції зв'язування тексту та когнітивна функція [11, с. 161]. За допомогою парентетичних конструкцій автор комунікує з адресатом, активізує його увагу, інтегрує структурні компоненти речення, і завдяки цьому проявляється оригінальність авторського стилю письменника. Використання сучасного мовного матеріалу, інтерпретаційних та контекстуальних методів із деякими елементами лінгво-стилістичного аналізу дозволили розширити наявні знання про функціонування парентетичних текстових внесень та визначити критерії їх ідентифікації.

Література:

1. Волошук В. І. Стильові функції синтаксису в оповіданнях З. Ленца. *Новітня філологія*. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006. С. 236-242. URL: <https://zntu.edu.ua/?q=node/4858> (дата звернення: 27.10.2021).
2. Головенко Н. І. Теоретико-методологічні засади вивчення художнього тексту з урахуванням стилю. *Інформація і право*. 2012. № 1(4).
3. Мецлер А.А. Структурные связи в тексте (Парентезные конструкции) / отв. ред. А. Л. Ленца. Кишенев : Штица, 1987. 144 с.
4. Алексеева О. П., Осикова Л.Н., Белозерцева Н. В. Парентетические вставки в тексте английской литературной сказки как лингвистическое средство выражения экспрессивности и эмотивности. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2018. № 7(85). Ч. 2. С.285-290. URL: https://www.gramota.net/articles/issn_1997-2911_2018_7-2_15.pdf (дата звернення: 27.10.2021).
5. Бунь О.А. Лінгво-когнітивний аспект функціонування текстових внесень в сучасній англійській прозі : дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1997. 242 с.
6. Иноземцева И.А. Лингвистический статус, семантика и функции авторских парентетических вставок в тексте : автореф. дисс. д-ра филол. наук. Київ, 1992. 48 с.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : ВЦ Академія, 2010. С. 408.
8. Аверкина Л.А. Особенности парентетически осложненного высказывания в текстах газетно-публицистической статьи : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1990. 187 с.
9. Бондарко А.В. О структуре грамматических категорий (отношения оппозиции и неопозитивные различия). *Вопросы языкознания*. 1981. № 6. С. 17-28.
10. Wilson Robley. *Dancing for Men: Short Stories* Kindle Edition: (Blue Garage Co., 2017. 141 p.
11. Шишкина И. С., Миронина А. Ю. Структурно-семантические особенности парентетических конструкций (на материале современной английской художественной литературы). *Научный диалог*. 2019. № 9. С. 159-172.

Boychuk N., Rudevych M. Functional Peculiarities of Parenthetical Insertions in Robley Wilson's short story "Thief"

Summary. The article analyzes the features of parenthetical text insertions functioning in English short stories. The study allows us to conclude that parenthetical constructions enlarge the semantics of the main message, explaining, clarifying and expanding the meaning of the sentence, as well as represent the author's modality and peculiarities of his linguistic style. Text insertions also create an additional content level and reveal the hidden information required for an adequate interpretation of a literary text in general and short stories in particular. Based on the pragmatic aspect of text insertions and reader-oriented approach, parenthetical constructions are supposed to perform a regulatory function in the liter-

ary text and indicate the reader's presence in it. The results of the research have proved that in English short stories written by R. Wilson parenthetical constructions are mainly expressed by simple sentences, which are inserted inside the main sentence and separated by dashes, brackets or commas in writing. The author also actively uses parenthetical text insertions of the direct speech in the form of interrogative and declarative statements. The research has revealed some discrepancies between the sphere of localization and the sphere of functioning of different parenthetical structures in English short stories. Parenthetical text insertions logically arrange the content of the utterance; organize the main character's thoughts into

a structural and semantic unit, help to reveal the psychological state of the main characters; explain their motivation and characterize their attitude toward themselves and the others. Thus, parenthetical text insertions are shaping the individual style of the author. The analysis of applying parenthetical constructions in short stories significantly broadens the general theoretical knowledge about parenthetic insertions in general as they are treated as specific, somehow isolated textual elements and have some emotional and expressive impact in the literary discourse.

Key words: parenthetical construction, short story, text insertion, text-building, literary discourse.